

Posudek na diplomovou práci

Adaptace vojenských pilotů nadzvukových letadel na stresovou zátěž

studentky *Gabriely Kloudové*

Hodnocená diplomová práce patří svým zaměřením do oblasti aplikovaného výzkumu. Vzhledem k tomu, že je – jak autorka připomíná – dlouhodobě odhadovaný podíl chyb na leteckých nehodách velmi vysoký (70-80%), je nutné (ve stresu narůstající) riziko lidského selhání redukovat adaptací na takové typy stresové zátěže, které je možné v rámci tréninku pilotů simulovat.

Je velkou výhodou, když se může student psychologie podílet na kvalitním výzkumu, který má navíc bezprostřední praktický dopad. V tomto případě se autorce diplomové práce naskytla taková příležitost díky tomu, že pracuje v organizaci, která je hlavním řešitelem dlouhodobého projektu studujícího vliv emoční zátěže na rozhodování pilotů.

Vazba na určitý způsob výzkumu a konkrétní místo sběru dat má samozřejmě i svá rizika spočívající v tom, že je autorka limitována používanými metodikami a také vzorkem, který se v dané instituci podaří získat (limitací aplikovaných výzkumů bývá i menší ochota některých vývojových pracovišť výsledky sdílet či publikovat – toto omezení se ovšem na rozdíl od těch dříve uvedených diplomového projektu netýkalo).

Autorka vsazuje výzkum prováděný na jejím pracovišti do širšího teoretického rámce, při němž začíná samotnou definicí stresu, u které se jí daří stručně a výstižně postihnout mnohačetnou podstatu tohoto fenoménu. Zvažuje jak biologické, tak psychologické pojetí stresu a z něj vyplývající rozdíly v jeho objektivizaci a zkoumání obecně. Neopomíná ani otázku osobnostních faktorů, které zasahují do strategií zvládnutí stresu. Pozornost věnuje i charakteristice letové činnosti a psychologické přípravě pilotů.

Je nepochybné, že je fyzická i psychická stresová zátěž pilotů nadzvukových letadel jednou z nejvyšších profesních zátěží a že je tudíž zvládnutí této zátěže jedním z klíčových faktorů zvládnutí profese vojenského pilota jako takové. Je velmi pozitivní, že současné technické prostředky umožňují věrohodné simulace nejrůznějších situací dle předem připravených scénářů (vzpomněl jsem si při této příležitosti na obdobné typy výzkumů, které jsme na začátku devadesátých let realizovali ve Strescentru, společném pracovišti Inspektorátu letectva a pozemních vojsk a Psychologického ústavu AV, a kvituji obrovský rozdíl).

Empirická část práce vychází z užívaných metodik simulace stresových situací. Z metodologického hlediska se výzkum zabývá možnostmi modelovat stresové situace, které jsou zároveň monitorované z hlediska stresových reakcí. Oceňuji jasnou provázanost psychologického i fyziologického (medicínského) pohledu na stres, která většině výzkumů

zabývajících se stresem chybí. Po zvládnutí této metodologické otázky se zabývá autorka tím, jaký má vliv stresu na vyhodnocení situace.

V empirické části se ukázal nejen vliv stresu na kvalitu výkonu, ale dokonce i vliv některých osobnostních charakteristik na výkon ve stresující situaci. Ukázalo se, že čím výše skóruje pilot v dimenzích agresivita a negativismus v dotazníku ALAPS, tím horší má hodnocení výkonu. Prokázala se dokonce pozitivní vazba mezi klidovou tepovou frekvencí a submisivitou a týmovou orientací, a zároveň negativní vazba mezi klidovou frekvencí a tendencí riskovat.

Diplomová práce je (v porovnání s obvyklou délkou) stručná, ale pro potřeby popisované problematiky dostačující. Autorka vychází ze 100 titulů, které převádí do jasného, dobře strukturovaného textu, který popisuje širší adaptace na stres, ale i konkrétní metodiku adaptace vojenských pilotů na stresovou zátěž. Také empirická část práce zahrnuje vše podstatné, včetně diskuse. V závěru by bylo vhodné konkrétní data rekapitulovat.

Spíše pro praxi než pro samotný výzkum by bylo zajímavé srovnání podobností i rozdílů, jak se v různých státech přistupuje k výcviku pilotů a k podpoře jejich schopnosti zvládat stresové situace. Oceňuji, že je složitá problematika zkoumána z odlišných perspektiv - od srovnání sebereflexí zprostředkovaného vnímání celého průběhu letu spolu s jeho objektivního popisu daného scénářem simulace, zároveň se nezapomíná ani na osobnostní proměnné, výkonnostní i fyziologické parametry. Přesto mne bude v rozpravě nad touto diplomovou prací zajímat, co by autorka vynechala, anebo naopak doplnila, kdyby mohla design celého experimentu i s doprovodným sběrem dat navrhnout sama. Největší nevýhodu této práce vidím v malém vzorku, jeho velikost byla sice kompenzována intenzivním sledováním, přesto v některých aspektech (například v otázce vlivu osobnostních rysů) nedává dostatečné záruky vzhledem k tomu, že jsou takto malé vzorky z hlediska statistických parametrů nestabilní. Otázkou ovšem je, o jak velké zobecnění usilujeme - jak sama autorka uvádí, představuje 7 probandů třetinu všech pilotů nadzvukových letadel v ČR. Velikost vzorku je v případě takto malého základního souboru skutečně relativní. Pohybujeme se tedy na pomezí klasického kvantitativního výzkumu a intenzivních studií o malém počtu případů. Myslím si tedy, že není práce i přes malý vzorek vzdálena podobě, v níž by mohla být publikována.

Práce splňuje požadavky kladené na úspěšné diplomové práce a doporučuji ji hodnotit známkou výborně.

Radvan Bahbouh

Katedra psychologie FF UK

